

Pavel apoštol a filosofie

Pokud mi je známo, netěší se velkému zájmu ani filosofů, ani theologů jeden významný filosofický motiv, který můžeme najít v prvním listě apoštola Pavla korintským věřícím. Na jedné straně to je pochopitelné, protože téměř veškerou pozornost na sebe strhává hlavní myšlenka, která má až provokativní společenské a politické ostří. Pavel v ní vlastně navazuje na Ježíše, který také velmi ostře označoval chudé za první a hlavní adresáty své „dobré zprávy“, totiž evangelia, jak mu on sám rozuměl (na rozdíl od první církve, která velmi brzo začala zvěstovat evangelium o Kristu místo evangelia samého Ježíše). Právě onen potenciálně revoluční moment v Ježíšově poselství musel být církví hned od počátku relativizován a neutralizován, protože poskytoval významný motiv pro pronásledování křesťanů (a to jak pro Židy, tak pro římskou správu, a vůbec pro všechny mocné a bohaté). Pavel navíc spojuje onu invektivu, zaměřenou na bohaté a mocné, s neméně ostrou invektivou, postihující moudré a vzdělané. Není proto divu, že zmíněný vysloveně filosofický motiv většinou naší pozornosti zcela uniká, anebo je považován jen za jakousi rétorickou extrapolaci toho, co předchází. Ale když si oněch několik slov krátké formulace prohlédneme bedlivěji a věnujeme jim samostatnou pozornost (aniž bychom je chtěli nějak vytrhovat z kontextu), nemůže se ubránit jistém podivení. Pavel tu totiž říká nejen to, že Bůh vyvolil to, co je slabé, ani jen to, že Bůh sám je (alespoň v nějakém ohledu) slabý (v. 25; vzpomeňme si, že Rádl napsal v Útěše, že je „bezbranný“), ale jde dokonce tak daleko, že napíše: „vyvolil to, co není, aby to, co jest, obrátil v nic“. To je přece nesmírně pozoruhodný výrok: Bůh dává zásadní přednost tomu, co není, před tím, co jest. Můžeme se nyní jen zeptat: proč by pak dával přednost své vlastní „jsoucnosti“ před vlastní „nejsoucností“? Odkud vlastně máme za to, že Bůh „jest“, že je „jsoucnem“? Není něco hluboce oprávněného v tom, jak třeba Heidegger kritizuje celou dlouhou tradici „křesťanského“ myšlení jako „ontotheo-logii“? – Zbývá ovšem ještě dodat, že „ne-jsoucnost“ boží vůbec neznamená popření Boha; tak se to jeví jen ve světle (či spíš v temnotách) našich předsudků, prostě našeho zatížení tím, že – aspoň v myšlení, v teorii – dáváme přednost jsoucímu před nejsoucím. Ale nejsme tu vybízení k revizi tohoto svého povážlivého sklonu? Cožpak sám důraz na víru a na naději zřetelně neukazuje na pochybnost převažující orientace na to, co „jest“, na danosti a věci a předměty a trendy i tendence atd.? Cožpak neplatí, že víra i naděje jsou soustředěny na to, co (ještě) není, co není (ještě) vidět? Apoštol Pavel to někdy velmi dobře viděl, ale jindy podléhal onomu obrovskému tlaku zpředměťujícího řeckého myšlení, takže aspoň v oněch posledních výhledech na konec viděl především konec všeho dění, vší proměny, a tudíž i konec času, proto i konec budoucnosti – a tak pro jeho pochopení i víra a naděje musely vposledu ztrácet jakýkoli smysl – a zůstávalo jen „zření“, tedy THEORIA. Ale to je přece úplně jiná filosofie !

(Písek, 051115-2.)